

Wetterklaver

KNNV Afdeling Fryslân

september 2024

Larve grote spinnende watertor

Foto: © Hein van der Vliet

Bosbijvlieg

Foto: © David Scarse

Groot Goudbandsprietje

Foto: © Hans Bijl

Puntbijvlieg

Foto: © David Scarse

Paapje

Foto: © Fred Hoebe

Foto voorpagina: Dreighouding rups hermelijnvlinder
Foto: © Sjoukje Mulder

Voorwoord

September,

De natuur gaat zich klaar maken voor de winter. Vogels vliegen naar warmere oorden, bomen verliezen hun bladeren, kikkers en amfibieën gaan in winterslaap en vele planten sterven af. Maar wij als KNNVers genieten de komende tijd van deze fenomenen, vogeltrek, herfstkleuren en paddenstoelen.

Als bestuur zijn we alweer druk bezig met wat er na de winterslaap komt, het activiteiten- programma voor volgend jaar belooft weer mooie activiteiten, misschien iets minder dan je gewend bent, soms ook met vernieuwingen. Wij hopen dan ook op een grote opkomst in 2025.

In de laatste editie van de Wetterklaver voor dit jaar vind je ook een enquête waarmee we een beetje willen polsen wat er leeft bij jullie leden. Zijn we nog bezig op de goede weg of hebben jullie andere ideeën qua activiteiten. Het formulier is als los inlegvel toegevoegd, na invullen mag je het per post naar het secretariaat sturen of inscannen (foto maken) en per mail retourneren naar het secretariaat. We weten dat het een zoveelste vragenformulier is maar hopen toch op een representatief aantal te ontvangen antwoorden.

Als laatste krijg ik op de valreep voor dit voorwoord nog een mededeling van Ada dat zij wegens haar gezondheid per direct haar bestuurstaken beëindigd.

Kortom er is veel werk en hulp is daarbij zeer welkom.

Wens ik dat iedere lezer nog mooi van de herfst in al zijn kleurenpracht kan en mag genieten.

Groet Siemen

Inhoud

3	Voorwoord
4	Verslag waterbeestjes
5	Verslag zweefvliegen/ljsvogeltjes
6	Activiteiten oktober/5 januari
7	Mededelingen/Bijzondere warneming
8	Hermelijnv�inder/Nachtv�inders Oosterschar
9	Onderzoek amethistzwam
10	Afdelingsinformatie
11	Kleine goudschilfertjes

Colofon

VOORZITTER:
Siemen Rienstra

PENNINGMEESTER:
David Scarse

REDACTIE:
David Scarse

DRUKKER:
Editoo B.V. te Veenendaal

REDACTIEADRES:
David Scarse
Seerp van Galemawei 11
9022 AB Mantgum

Waterbeestjes aandachtig bekeken

Foto: © Karin Uilhoorn

Verslagje Waterbeestjes excursie in De Knipe

Datum: zondag 9 juni 2024

Locatie: Perceel achter Ds. Veenweg 12, De Knipe

Aanwezig: 4 personen

Weer: zonnig – half bewolkt; 15 graden

Vandaag op nationale slootjesdag bezoeken we de sloten in het weiland achter ons huis.

Het perceel wordt in tweeën gedeeld door een schouwsloot. De afwatersloten en -slootjes komen uit op deze sloot.

Al meer dan 15 jaar wordt er biologisch beheerd. Meestal staat er kruidenrijk gras, soms maïs en dit jaar is er ingezaaid met klaver. De slootkanten zijn ingezaaid met een kruidenmengsel. Afgelopen week is er gemaaid. De vegetatie langs de slootkanten is blijven staan. Dat er net gemaaid is is voor ons prettig. Het gewas stond al vrij hoog en nu hoeven we daar niet doorheen en trappen we het ook niet plat.

Van de vijf afwaterslootjes is er één wat breder. Daar gaan we ons geluk beproeven. De sloot staat echt vol met krabbenscheer. Zo vol dat we nog moeten zoeken naar plekken waar we kunnen scheppen.

Er wordt enthousiast geschept.

We vangen van alles. Ikzelf weet niet heel veel van waterdieren, maar vond het leuk eens een excursie aan dit onderwerp te wijden. Maar Hein blijkt nog kennis te bezitten uit zijn onderwijstijd en kan ons van alles vertellen. De vondsten verzamelen we eerst in een emmer om ze even later bij een kop thee op de buitentafel beter te bekijken en van een naam te voorzien.

Zo vinden we o.a. tiendoornige stekelbaarsjes in verschillende grootte; kleine watersalamanders, waarvan sommige nog met kieuwen.

De meest spectaculaire vondst is een larve van de pikzwarte watertor. Een ruim vijf centimeter groot monster met enorme kaken.

Verder:

bastaard kikker

gewone duikerwants

gewone hoornschaal

graphodorus cinereus

grote spinnende watertor – larve

heidelibel – larve

kleine watersalamander

platte waterwants

posthoornslak – leeg

schrijvertje spec.

spitse moerasslak

tiendoornig stekelbaarsje

tuimelaar – larve

zoetwatervlokreeft

Het scheppen in de schouwsloot levert niets op. Daar staat bijna geen plant meer in. De smalle slootjes staan bijna droog of zijn behoorlijk dichtgegroeid.

Al met al toch een heel geslaagde excursie. En zeker voor herhaling vatbaar.

Aafje Dijkhuizen

Paardenbijter

Foto: © Fred Hoebe

Steenhommel

Foto: © Fred Hoebe

Terrasjeskommazwever

Foto: © David Scarse

Witte reus

Foto: © David Scarse

Zweefvliegenexcursie Mantgum, zaterdag 13 juli

Weer: Meestal droog, bewolkt, zonnemomenten, 16° C (gem. 15,5° C), Westenwind, 3 Beaufort. 5 deelnemers

Ondanks de slechte weersverwachting en buien bij het begin van de excursie waren er 5 deelnemers om aan de excursie deel te nemen. Na een bakje koffie en cake klaarde het weer op en konden wij naar buiten op excursie – het weer bleef ons goed gezind tot het eind van de excursie. Dit bevestigde onze bevindingen dat excursies meestal mogelijk zijn ondanks slechte weersverwachtingen – er is altijd wat te zien!

Zweefvliegen aanwezig: Blinde bij, kegelbijvlieg, puntbijvlieg, bosbijvlieg, hommelmijvlieg, pendelzweefvlieg, citroenpendelvlieg, terrasjeskommazwever, snorzweefvlieg en witte reus (tijdens de excursie werd de verkeerde Nederlandse naam genoemd, een melkzweefvlieg: die lijkt op de witte reus maar is kleiner en heeft maar een drietal vindplaatsen in Fryslân (Verspreidingsatlas Nederlandse Zweefvliegen, 2024). De witte reus is wel een mooie zweefvlieg die ik de laatste jaren niet in onze tuin gezien heb; meestal zie ik hem tussen de bomen vliegen en als hij boven je vliegt kun je dwars door zijn lichaam zien op de plaats waar de witte band op zijn achterlijf zit.

Andere insecten genoteerd waren:-

Bijen: Akker- en aardhommel complex en een groefbij (*Lasioglossum spec.*).

Vlinders: Klein en klein geaderde witjes, atalanta en dagpauw-oog.

Andere soorten: heidelibel en slankpootvliegen, beide niet op soortnaam gebracht.

Toch een fijne maar relatief korte excursie.

David Scarse

Ijsvogeltjes

Foto: © Fred Hoube

Ijsvogeltjes

Ik woon in Sneek tegenover het Burgemeester de Hoop park.

Afgelopen jaar broedde daar een paartje ijsvogels aan de achterkant van het zwembad .Ik had de oudervogels al eens door mijn eigen tuin zien vliegen toen mijn overbuurman, ook een vogelaar me waarschuwde dat de jongen uitgevlogen waren en de ouders zeer druk en onrustig waren. We waren precies op tijd om een leuke serie foto's van de uitgevlogen jongen te maken.

De volgende dag meenden werkers bij het zwembad de boel te moeten opruimen, zodat de oudervogels zowel als de jongen het hazenpad kozen en door mij, terwijl ik er elke dag ben gaan kijken, nooit meer werden gezien.

Jammer!

Fred Hoebe

Activiteitenprogramma oktober t/m 5 januari 2025

Datum/Aanvang	Activiteit/Vertrekplaats	Contactpersoon
Oktober:		
Za 5 okt. 10:00 uur	Paddenstoelen-WG. Paddenstoelen Ritskebos, Noardburgum Ingang van de Ritskeloane aan de Menno van Coehoornweg, Noardbur-tel 06-21600693 gum. Gps: 53.2047911, 6.008214	David Scarse
Za. 12 okt. 09:00 uur	Vogel-WG. Excursie "Rondje Lauwersmeergebied" Verzamelen P-plaats Dokkumer Nieuwe Zijlen (postcode 9132). Tijdsduur on-tel 06-15094843 bepaald, laarzen kunnen geen kwaad.	Siemen Rienstra
November:		
Wo. 6 nov.	Algemeen. Een avond eigen foto's bewonderen, waarschijnlijk in de Fûgelhel-Siemen Rienstra ling. Gezellig samenzijn waarbij we genieten van uw eigen meegebrachte foto's op een USB-stick. Met behulp van een computer en beamer gaan we de foto's op het grote scherm tonen. Als u nog geen naam weet van het vastgelegde dier of plant is dit misschien een gelegenheid om die met zijn allen proberen vast te stellen.	
20:00 uur	De Fûgelhelling, De Feart 1, 9247 CK Ureterp (onder voorbehoud).	tel 06-15094843
December:		
Vr. 27 dec 13.00 uur.	Planten-WG. Eindejaars plantenjacht 2024/2025. Kiryat Onoplein te Drachten bij de vlonder bij de vijver. Eerste inventarisatiewhatsapp 0621686354 bij verzamelplaats. Een tweede/misschien derde locatie elders in/of nabij Drachten.	Teddy Dolstra
Januari 2025		
Zo. 5 jan 10:00 uur.	Alleen voor leden. De traditionele Nieuwjaarswandeling. Landgoed Stania StateDavid Scarse te Oenkerk. Na afloop gaan we gezamenlijk binnen genieten van een bakje koffie, thee of chocolademelk. Rengersweg 98b, 9262 EJ Oenkerk	tel 06-21600693

Bijna alle excursies zijn voor leden gratis, van niet-leden vragen we €5,-.
De tijd en vertreklocatie staan vermeld bij "Aanvang:"
Graag opgeven bij de vermelde contactpersoon, ook te bena-
deren voor eventuele vragen.

Paapje

Foto: © Fred Hoebe

Mededelingen

Mededeling 1: De lidmaatschapscategorie 'jeuglid' wordt voortaan 'jongerenlid' en de leeftijdsgrens verandert en is geldig t/m 30 jaar; daarna wordt je algemeen lid. Als jongerenlid ontvang je alleen de digitale Wetterklaver. Als je een papieren versie wilt ontvangen bedraagt dit € 7,50 extra. De contributie voor jongerenleden over 2025 wordt: € 12,50 zonder papieren Wetterklaver of € 20 met.

De leden onder 30 jaar die nu algemeen lid zijn worden voortaan jongerenlid. Dit betekent dat jullie contributie wordt verlaagd en jullie ontvangen dan alleen de digitale Wetterklaver. Als je een papieren Wetterklaver wilt blijven ontvangen, laat dat ons zo gauw mogelijk weten.

Mededeling 2: Contributies 2025: Algemeen lid € 35; huisgeenootlid € 11; jongerenlid (t/m 30 jaar) € 12,50 met digitale Wetterklaver, € 20 met papieren Wetterklaver; donateur € 7,50 met digitale Wetterklaver, € 15 met papieren Wetterklaver. NB Jongerenleden/donateurs - wel vooraf aangeven als je de papieren Wetterklaver ontvangen wil (verstuurd via Editoo).

Mededeling 3: De rubriek 'Verenigingsnieuws' wordt vanaf 2025 niet meer in Natura gepubliceerd (de laatste plaatsing is de Natura van december 2024). In plaats daarvan wordt er een digitale landelijke nieuwsbrief naar de leden verstuurd. Als je de nieuwsbrief wilt ontvangen geef dan je e-mailadres door aan ons (indien bij ons nog niet bekend) of aan de landelijke ledenadministratie. Het landelijke bestuur stuurt alle leden die dat willen de nieuwsbrief toe.

De landelijke nieuwsbrief is ook te downloaden vanaf de KNNV-site.

Beste lezer,

Recentelijk heeft Ada van Binsbergen aangegeven per direct te stoppen met haar functies binnen onze afdeling. Dit betekent dat we weer een bestuurslid verliezen, geen ledenadministrateur hebben en niemand meer de boekenverkoop doet. Nu zijn al deze taken te verdelen binnen de andere bestuursleden maar dat verzwaard wel hun taak.

Als bestuur zou het zeer aangenaam zijn als iemand één of meerdere taken van Ada op zich wil nemen.

WE ZOEKEN IEMAND MET EEN BEETJE COMPUTERKENNIS IN HET BESTUUR, ALS LEDENADMINISTRATOR EN VERKOOP KNNV-BOEKEN.

De taken kunnen ook verdeeld worden.

Heb je belangstelling of wil je meer informatie bel Siemen 's avonds 06-15094843.

Groet Siemen

Een bijzondere waarneming.

Maandag 8 juli jl. reden wij naar het Fochteloërveen om de daar gemelde vrij zeldzame Slangenarend te vinden, te zien en te fotograferen. Al vrij snel nadat we ter plaatse waren deden we de eerste waarneming: ver weg en hoog in de lucht zagen we twee exemplaren langdurig cirkelen, echter vaak wel met de verrekijker waarneembaar, maar niet met de camera.

We bleven een paar uur aldaar en genoten van de paapjes, die we er spotten en natuurlijk van de arend. Toen we besloten weg te gaan, we hadden de arend toch diverse keren gezien, zei mijn maat; "ik zou het mooi vinden als ik hem nog eens kon zien met een slang in de bek" en waarachtig een paar minuten later sprak iemand; "daar hij heeft iets bij zich" en warempel; we zagen de vogel in onze richting vliegen met een slang in de klauwen. We konden hem enige tijd goed zien en volgen en waren zeer opgetogen over deze spectaculaire waarneming.

Fred Hoebe

Slangenarend met vangst

Foto: © Fred Hoebe

Levensfasen hermelijnvlinder

Foto: © Sjoukje Mulder

De Hermelijnvlieder.

Tijdens het nachtvlinderen op laken, Vlieland, zag ik wel eens een Hermelijnvlieder en werd er verliefd op. Wat een beauty. Het is een soort die je niet veel tegenkomt en kun je vinden op de zandgronden.

Nu struin ik veel op het eiland en bekijk ik elk takje, blaadje of grasje op zoek naar van alles en nog wat. Tot mijn grote genoegen vond ik zo het eitje van een Hermelijnvlieder op Ratelpopulier. Nu blijkt dat Populier de waardplant is van de vlinder en ik kon nu regelmatig kijken of ik ook de rups kon waarnemen. En dat is gelukt zelfs meerdere ook op Abeel.

Als de rups gaat verpoppen blijven ze als pop in het houtige gedeelte van de plant overwinteren. Eerst knagen ze aan het hout om een omhulsel te maken om zich daar in te verstoppen. Het wordt nog een uitdaging om de pop te vinden.

SBB Vlieland moest de bermen nog maaien en ook werd het duin begraasd door geiten. Na overleg wordt het dit jaar niet gemaaid en de geiten hun gebied werd iets opgeschoven.

Sjoukje Mulder

Kleine Stipbladroller (*Hedya atropunctana*) Foto: © Jaap Schelvis

Nachtvlinders Oosterschar (Easterskar)

Op zaterdag 3 augustus heb ik samen met een tiental leden van de Vlinderwerkgroep Friesland een excursie gedaan in het Oosterschar (Easterskar). 's Middags een wandeling door het gebied voor dagvlinders, dagactieve nachtvlinders en bladmijnen gevolgd door een avond/nacht sessie met lakens en lampen.

Ondanks de stevige wind en dreigende regen hebben we gezamenlijk nog een indrukwekkend aantal van 130 soorten macro-nachtvlinders en 68 soorten micro-nachtvlinders waargenomen.

Zelf had ik precies 90 soorten dag- en nachtvlinders samen waaronder een paar leuke soorten die ik nog niet eerder of nog maar zelden had gezien zoals de Kleine Stipbladroller (*Hedya atropunctana*) en het Moerasduiveltje (*Nascia ciliaris*).

Jaap Schelvis

Onderzoek voorkomen en giftigheid Amethistzwam

De Amethistzwam is gekozen tot paddenstoel van het jaar 2024. De Nederlandse Mycologische Vereniging heeft het initiatief genomen om zoveel mogelijk vindplaatsen van de Amethistzwam in kaart te brengen. Ook wil zij onderzoeken hoeveel arseen deze paddenstoel bevat.

Afhankelijk van het weer verschijnen in augustus of begin september de eerste Amethistzwammen, ook wel Rodekoolzwam (*Laccaria amethystina*) genoemd. De naam is een verwijzing naar de opvallende kleur van de paddenstoel: diep paars-rood in verse toestand, in droge toestand is de paddenstoel lichtroze gekleurd. De Amethistzwam is een zogenaamde ectomycorrhiza-soort. Dat wil zeggen dat de schimmel samengroeit met wortels van bomen, waarbij water, voedingsstoffen en suikers worden uitgewisseld en zowel de schimmel als de boom voordeel hebben. De redelijk kleine paddenstoel groeit meestal samen met beuken op zandgrond, maar kan ook met andere loof- en naaldbomen samenwerken.

Afgelopen jaren zijn er door de Nederlandse Mycologische Vereniging publieksinventarisaties geweest naar de verspreiding van paddenstoelen. Deze inventarisaties waren een groot succes die vele duizenden extra waarnemingen hebben opgeleverd. Ook in 2024 worden natuurliefhebbers opgeroepen om waarnemingen van de Amethistzwam door te geven op de waarnemingsite [Waarneming.nl](https://www.waarneming.nl). De eerste waarnemingen van vindplaatsen in 2024 van Amethistzwammen staan al op [waarneming.nl](https://www.waarneming.nl). Waarnemers worden opgeroepen om bij de waarneming ook door te geven bij welke boomsoort hij wordt gevonden. Want hoe dominant is de beuk als samenwerker met de Amethistzwam?

Is de Amethistzwam nu giftig of eetbaar?

In veel paddenstoelkookboeken en op wildpluk-sites wordt de Amethistzwam als eetbaar getypeerd. Maar wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat vruchtlichamen van de Amethistzwam giftige arseenverbindingen bevatten. Interessant is dat er twee soorten arseen in de paddenstoelen voorkomen, het minder giftige organische arseen en het voor zoogdieren en dus ook mensen zeer giftige niet-organische arseen. Onderzoek heeft aangetoond dat een Amethistzwam gemiddeld 90% organisch arseen bevat en 10% niet-organisch arseen. Uitgaande van deze gemiddelden en bijvoorbeeld de inname-norm van het RIVM kun je stellen dat de Amethistzwam giftig is. Interessant in dezen is ook dat buitenlands onderzoek aangetoond heeft dat vruchtlichamen van de Amethistzwam op vervuilde bodems ook naar verhouding veel meer van het giftige niet-organische arseen bevatten. De Nederlandse Mycologische Vereniging wil dan ook een project starten om het type arseen-gehalte in deze paddenstoel te meten. Hoe groot is variatie van de verschillende vormen van arseen per vindplaats en vruchtlichaam? Een dergelijk onderzoek zou ertoe kunnen leiden om de

Amethistzwam in de toekomst te gaan gebruiken om op een goedkope manier arseenvervuiling op te sporen en aan te tonen.

Bruine korenbout

Foto: © Fred Hoebe

Parelstuifzwam

Foto: © David Scarse

Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging, afdeling Fryslân.

Doelstelling: De belangstelling voor de natuur en de kennis daarvan te verspreiden onder de leden en daar buiten door het houden van excursies, lezingen, kampen, cursussen en door het uitgeven van brochures, boeken, e.d.

Afdeling Fryslân. Opgericht 20 februari 2016.

Website: www.fryslan.knnv.nl

Bestuur:

Voorzitter:

Siemen Rienstra
Hunze 233, 9204 BN Drachten
voorzitter@fryslan.knnv.nl
tel. 0512-521496

Secretaris:

Aafje Dijkhuizen
Ds. Veenweg 12, 8456 HR De Knipe
secretaris@fryslan.knnv.nl
06-57735613

Penningmeester:

David Scarse
Seerp van Galemawei 11, 9022 AB Mantgum
penningmeester@fryslan.knnv.nl
058-2501479

Ledenadministratie:

Functie open

PR:

PR clubje

Algemene bestuursleden:

Teddy Dolstra
Moezel 53, 9204 EB Drachten
tel. 0512-543166
Marlies Sterenborg
Wimerts 99, 9204 GT Drachten
tel. 06-36009460

Werkgroepen:

Planten:

Teddy Dolstra
tel. 0512-543166

Vogels:

Siemen Rienstra - interim
tel. 0512-521496

Insecten:

Siemen Rienstra
tel. 0512-521496

Paddenstoelen:

David Scarse
tel. 058-2501479

Natuurhistorisch archief:

Siemen Rienstra - interim
tel. 0512-521496

Boekenverkoop:

Functie open

Website:

David Scarse
webredactie@fryslan.knnv.nl

Redactie Wetterklaver:

David Scarse
penningmeester@fryslan.knnv.nl
tel. 058-2501479
Nieuw lid gevraagd

Contributie en lidmaatschap 2025: Leden: €35,00; huisgenootleden: €11,00 ; Jongerenleden (t/m 30j.) €12,50 per jaar plus digitale Wetterklaver of € 20 met papieren Wetterklaver. Rekening nummer: IBAN NL02INGB0002267068 ten name van KNNV afd. Fryslân. Het lidmaatschap kan ieder moment ingaan; opzeggingen dienen voor 1 november van het lopende jaar schriftelijk te geschieden. Alle mutaties en opgave nieuwe leden dienen via de ledenadministratie van de afdeling te lopen, email: ledenadministratie@fryslan.knnv.nl

Kleine "goudschilfertjes"!

Het was een mooie serene ochtend, toen Jan Cees Nauta mij belde.

"Hans, er vliegt nu iets heel bijzonders in onze tuin, het zijn "degeerella's!"

Het duurde even voor ik mij realiseerde waar dit telefoontje over ging;natuurlijk over vlinders.
Over hele kleine vlinders, "microotjes".

Ik was verbaasd dat Jan Cees ze bij naam wist te noemen, maar het mobieltje en "Obsidentify" doen wonderen!

In de vroege ochtendzonnestrallen dansten prachtige goudkleurige vlindertjes rond een hazelaar.
Kleine "goudschilfertjes", is het eerste wat bij me opkomt!

De schitterende beestjes behoren tot de Adelidae, kleine "motjes" met hele lange sprieten! De wetenschappelijke naam is Nemophora degeerella, maar wij zeggen: Groot geelbandlangsprietje!! De mannetjes hebben sprieten met een lengte van drie-en-een half keer de voorvleugel. Die van de vrouwtjes zijn veel korter.

Het liefdesspel speelt zich af in de vroege ochtenduren, tot ongeveer 11.00 uur.
Daarna zijn ze weer verdwenen!!
De rupsjes van deze "goudschilfertjes" leven van detritus! Detritus is het bovenste laagje organisch materiaal onder vegetatie!

Een week later zijn mijn vrouw en ik op vakantie in Herpen, Noord-Brabant. We hebben een romantisch huisje aan de bosrand.

De eerste ochtend maak ik een kleine ronde rondom ons verblijf..... en wat danst er in de vroege ochtendstralen?
Tientallen " goudschilfertjes" of wel het Groot geelbandlangsprietje!

Hans Bijl

Groot Goudbandsprietje

Foto: © Hans Bijl

Moerasduiveltje

Foto: © Jaap Schelvis

Groot langlijfje

Foto: © David Scarse

Slangenarend met gevangen slang

Foto: © Fred Hoebe

Porseleinvlinder (*Abraxas sylvata*) - zo'n mooie soort!

Foto: © Jaap Schelvis